

PREDUGO SE ČEKA: PROTEKLO JE TRI GODINE OD PRVE ZABRAŃE PRODAJE HRVATSKOG A SLUČAJ JOŠ NIJE RAZRIJEŠEN ZBOG ČEGA SU ISTARSKI VINARI

Slučaj teran iz Istre Perspektivna budućnost sjećanje na slavnu p

Piše dr. sc. **Marijan Bubola**
Institut za poljoprivredu
i turizam, Poreč

Proteklo je tri godine od prve zabrane prodaje hrvatskog terana u slovenskim trgovinama, sa svim daljnjim posljedicama o kojima su mediji izvještavali. Tri godine, a slučaj teran još uvijek nije razriješen. Predugo razdoblje za hrvatske proizvođače terana, ali i za širu hrvatsku javnost koja sa zanimanjem promatra ovu situaciju.

O uzgoju terana na hrvatskom prostoru svjedoči niz povijesnih izvora, zahvaljujući činjenici da je tijekom 19. stoljeća teran bio vodeća sorta u Istri, sa zastuplenošću većom od 80 posto. Tada je u Istri bilo više od 30000 hektara zasadenih vinovom lozom, što je više od ukupne današnje hrvatske proizvodnje. O teranu se zbog toga puno pisalo te je tako još davne 1824. godine istarski kanonik Pietro Stancovich detaljno opisao morfološke karakteristike sorte Teran (u izvorniku na talijanskom jeziku naslovljene Terran), na području Barbana u Istri. Nakon toga slijedi cijeli niz povijesnih spisa o ovoj važnoj sorti za područje Istre, kojih je bilo mnogo i zahvaljujući postojanju Poljoprivrednog instituta u Poreču od 1875. godine na dalje.

Teran i refošk: jedna ili dvije sorte?

Ali što je to točno teran? Jesu li teran (iz Hrvatske) i refošk (iz Slovenije) jedna sorta s dva imena (sinonima) ili su to dvije različite sorte?

Zbog mnogobrojnih nejasnoća koje su bile aktualne po pitanju sličnosti i razlika među ovim sortama, u posljednjih desetak godina provedena su dva znanstvena istraživanja kojima je cilj bio razriješiti ovo pitanje uporabom suvremenih molekularnih metoda. Oba su istraživanja

Sušтина čitave ove zavrzame nije u tome tko će u toj igri pobijediti, Hrvatska ili Slovenija nego hoće li hrvatska strana ostati nepravedno zakinuta ili ipak neće. Ovaj se problem ne tiče samo istarskih vinara. Teran je prvenstveno dio hrvatske povijesti, kulture, prirodne baštine, tradicijskog naslijeđa, kao i načina života, kojeg se nika-ko ne bi smjeli odreći

dala identične rezultate. Teran iz Hrvatske i refošk iz Slovenije su dva sinonima za jednu sortu i to je potvrđeno na velikom broju uzoraka trsova s različitim zemljopisnih područja, kako hrvatskih, tako i slovenskih. Rezultati oba istraživanja su objavljeni i javno dostupni u svjetski priznatom znanstvenim časopisima. U jednom su istraživanju bile uključene i dvije talijanske sorte, čiji je sadni materijal potjecao iz talijanskih rasadnika. To su sorte terrano i refosco dal peduncolo rosso. Očekivano, sorta terrano ima jednak genotip kao i teran iz Hrvatske, odnosno refošk iz Slovenije, što znači da se radi o sinonimu. S druge strane, talijanska sorta refosco dal peduncolo rosso ima različiti genotip (i morfološki izgled) u odnosu na teran/refošk/terrano.

Mnogi će se zapitati zašto je onda u hrvatskim medijima posljednjih godina redovito plasirana teza kako su teran i refošk dvije

Marijan Bubola

različite sorte. Objašnjenje leži u činjenici da se u tim tvrdnjama pod pojmom refošk zapravo mislilo na talijansku sortu refosco dal peduncolo rosso (a ne na refošk iz Slovenije), iako za tu sortu na talijanskoj sortnoj listi (Registro nazionale delle varietà di vite) ne stoji sinonim refošk. A budući da se to nije eksplicitno objašnjavalo, posljedično je nastalo opće javno (krivo) uvjerenje da su teran iz Hrvatske i refošk iz Slovenije dvije različite sorte.

Vežano uz to, slovenska strana redovito ističe

kako se vino teran na Krasi proizvodi od sorte refošk (ne spominjući pritom postojanje terana kao sorte). I tako je nastalo još jedno opće javno (krivo) uvjerenje da se vino teran na Krasi pravi od neke druge i drugačije sorte u odnosu na vino teran iz Istre, što je nažalost pogodovalo slovenskim interesima.

Naime, hrvatski zagovornici teze da su teran i refošk dvije različite sorte zapravo su slovenskoj strani učinili veliku uslugu (vjerojatno nesvjesno), odnosno doveli su u nepovoljan položaj hrvatske proizvođače i hrvatske interese. Zašto? Upravo stoga što je takvim pristupom slučaj teran postao nalik slučaj tokaj/tocai friulano. A dobro je poznato kako je ta priča završila. tokaj (ili tokaj) je zaštićena oznaka izvornosti za vino u istoimenoj mađarskoj regiji, koje se proizvodi od nekoliko sorata koje nemaju naziv tokaj u svom imenu. S druge strane, tocai friulano je sorta od koje se u Italiji proizvodilo istoimeno vino, koje ni po čemu nema sličnosti s vinom tokaj iz Mađarske. Kako ne bi došlo do zablude potrošača po pitanju prepoznavanja ova dva različita vina (koja nose vrlo slično ime), talijanskim je proizvođačima uskraćena daljnja mogućnost korištenja naziva tocai friulano, a naziv sorte (i vina) je preimenovan u friulano (sinonimi su mu

još i sauvignon vert i sauvignonasse). Ovdje je suviše isticati kako su na to reagirali talijanski proizvođači, koji se još uvijek nisu pomirili s gubitkom toga tradicionalnog i potrošačima prepoznatljivog naziva.

Kako se trebalo postupiti?

Ako se ovakvim pristupom izravno pogodovalo slovenskoj strani, a naškodilo hrvatskim interesima, kako se onda trebalo postupiti? Odgovor je vrlo jednostavan. Od početka je trebalo jasno i glasno istaknuti suštinski problem ovog slučaja, a on leži u činjenici da je na slovenskom Krasi zaštićeno vino teran, koje se pravi od sorte teran (koja ima sinonime refošk i terrano). Zašto? Jer se prema važećim EU propisima sorta ne može zaštititi, odnosno zaštićena oznaka izvornosti za vino ne može nositi naziv sorte, a pogotovo ne one sorte od koje se to isto vino pravi. Kada bi se to tako moglo, onda bi se u Francuskoj zaštitila vina koje nose nazive chardonnay, merlot, syrah, itd., nakon čega nitko drugi u EU ne bi smio koristiti te nazive za vino.

Odnosno, u svijetu bi tada vino moglo nositi ime sorte samo u onoj regiji u kojoj je pojedina sorta autohtona. Da i ne spominjemo moguće prijeore između pojedinih regija oko dokazivanja kojoj regiji pojedina autohtona sorta izvorno pripada. A, primjerice, vino chardonnay se prema važećim EU propisima ne može zaštititi čak ni u Burgundiji, unatoč činjenici da u toj regiji, u kojoj se chardonnay tradicionalno uzgaja, postoji i grad po imenu Chardonnay.

Slovenska zaštita terana nije nikome smetala dok je svaka država imala svoja vlastita pravila za proizvodnju i označavanje vina. No ulaskom Slovenije u EU i prilagodavanjem svojih oznaka za vino EU regulativi, one su

Slovenski izvor potvrđuje da su teran i refošk ista sorta

Prema izvratku iz opisa vina Kraški Teran u časopisu Primorski Gospodar iz 1912. godine navedeno je da su teran i refošk dva sinonima za istu sortu. Budući da se vino ne može zaštititi imenom sorte, u Sloveniji se danas naziv teran više ne priznaje kao ime sorte, dok je u Hrvatskoj i Italiji sorta teran priznata pod tim imenom i pored toga se nalazi u svim relevantnim međunarodnim bazama sorata vinove loze.

1. Ime: **Refošk, modro vinsko grozdje**. — Synonym: **Refošk, Rifosco (ital.)**. **Teran**. Na Krasi: Črnina. — Domaćija: Avstrijsko Primorje. — Nahaja se: 1. V pokrajini goriško-gradiški razven ajdovskega okraja in Brd; — 2. v tržaški pokrajini; — 3. skoro po celi Istri; — 4. Dalmaciji, na otoku Pago in v občinah Dubrovnik in Kotor; tu pa tam na Beneškem.

počele vrijediti na čitavom prostoru EU i tada je nastao problem jer je oznaka teran postala rezervirana isključivo za područje slovenske regije Kras.

Da je zaštita terana obuhvaćala čitavo područje na kojem se sorta teran tradicionalno uzgaja i vino prodaje pod tim imenom (područje sjevernog Jadrana, odnosno dio Hrvatske, Slovenije i Italije), onda ta-

TERANA U ŠLOVENSKIM TRGOVINAMA,
ZNATNO OŠTEĆENI

stre: lost ili tek rošlost?

kva zaštita vjerojatno ne bi nikome smetala jer nitko u takvoj situaciji ne bi bio zakinut.

Ostaju nejasne okolnosti

Kod slovenske zaštite terana ostaju nejasne četiri osnovne stvari.

Prvo, kako to da slovenska strana kod prijave ove zaštićene oznake izvornosti nije bila upoznata da se u

susjednoj Hrvatskoj već stoljećima proizvodi vino teran od sorte teran? Jer da je bila poznata, teran zasigurno ne bi zaštitila, bar ne pod ovim nazivom. A ako je bila poznata, a nije se na to obazirala, onda je tim činom izravno i namjerno nanijela štetu Republici Hrvatskoj.

Drugo, kako to da je Europska komisija priznala ovu zaštićenu oznaku izvornosti, bez obzira što je teran

ime sorte koja se nalazi u svim relevantnim i javno dostupnim međunarodnim bazama sorata vinove loze, poput Vitis International Variety Catalogue, European Vitis Database i OIV International List of Vine Varieties and Their Synonyms.

Treće, kako je ovo vino u Sloveniji uopće dobilo naziv „teran“, kad je ono izvorno nosilo naziv „kraški teran“? Naime, u izdanjima slovenskog časopisa „Primorski Gospodar“ iz 1911. i 1912. godine opisano je vino „kraški teran“ (upravo pod ovim imenom), a isti se naziv koristi i u knjižici „Karst Teran“, autora Maksimilijana Rippera iz 1910. godine, koja je ponovno tiskana na engleskom jeziku u Sežani 2004. godine. Kao što je poznato, iz ovog je izvornog imena tijekom vremena „nestala“ zemljopisna poveznica „Kraški“. Naziv kraški teran (ili teran kras) bio bi prihvatljiviji hrvatskim i ostalim proizvođačima terana jer bi ostavljao mogućnost da se u drugim regijama koristi naziv teran ili Istarski teran ili neki drugi sličan naziv.

I četvrto, zašto se u novijim slovenskim opisima terana s Krasa ističe da se to vino pravi od sorte refošk, ne spominjući pritom sinonim teran, što je u prethodno navedenim slovenskim literarnim izvodima s početka 20. stoljeća bilo jasno navedeno. Naime, danas terana nema na slovenskoj Sortnoj listi, dok se isti uredno nalazi na talijanskoj sortnoj listi (Registro nazionale delle varietà di vite) pod primarnim nazivom terrano (gdje mu je čak naveden i sinonim teran) te na hrvatskoj Nacionalnoj listi priznatih kultivara vinove loze i Sortnoj listi vinove loze.

Slovenska struka je stala da sorta refošk (=teran) zbog specifičnih uvjeta uzgoja na Krasu postije posebnu kvalitetu vina i time se opravdava postojanje ove zaštićene oznake izvornosti.

Među poznatim istarskim vinima je i teran Franca Armana

Sorta teran

Ne sumnjajući u tu tvrdnju, ovdje je potrebno naglasiti da ta ista sorta i u Istri postije specifičnu i visoku kvalitetu vina, koje je različito od onog s Krasa zbog različitih uvjeta uzgoja. Ali to ne znači da jedna od tih dviju regija može imati ekskluzivno pravo da zaštiti naziv sorte teran i time onemogućiti drugoj regiji (i svima ostalima u EU) korištenje tog naziva za vino. Jednako kao što se Chardonnay specifičnih, ali i različitih svojstava može proizvesti u Burgundiji, Kaliforniji, Australiji, Sloveniji ili Hrvatskoj, a svejedno ga nitko nema pravo zaštititi i time onemogućiti ostalima korištenje tog naziva.

Sukladno logici slovenske zaštite terana, u Hrvatskoj bi se moglo primjerice zaštititi vino šipon, koje se pravi od sorte moslavac (a poznato je da su šipon i moslavac dva sinonima za jednu istu sortu, od čega se prvi naziv koristi u Sloveniji, a drugi u Hrvatskoj).

Ili, još originalnije, kako bi bilo da se u Hrvatskoj zaštiiti vino refošk koje se pravi od sorte teran? I da se na taj način svima ostalima u EU onemogućiti korištenje

naziva refošk? To bi imalo i povijesno uporište, budući da se ime refošk stoljećima koristilo i u Hrvatskoj. Da li bi to bilo fer i korektno prema slovenskoj strani? I da li bi tada slovenski zagovaratelji prava na ekskluzivno korištenje imena teran samo u regiji Kras podržali ovakvu hrvatsku inicijativu?

Naravno da ništa od toga ne bi bilo provedivo u praksi jer takve nazive zaštićenih oznaka izvornosti Europska komisija ne bi priznala, a i nitko razuman u Hrvatskoj takvu inicijativu ne bi pokrenuo. Ali takvi primjeri dobro prikazuju apsurdnost situacije koja se dogodila po pitanju terana.

Hrvatska i dalje zakinuta

Ako se slučaj teran sagleda u (nešto) širem aspektu, uočava se da je slovenski Kras od hrvatskog dijela Istre udaljen manje od 30 km, a i povijesno su ta dva područja često pripadala istoj državi. Stoga nema razloga za razilaženje i nesuglasice, već je sasvim prirodno da se u obje regije koristi isti naziv

za vino iste sorte, bez ograničavanja onom drugom da koristi to pravo.

Suština čitave ove zavrzlane nije u tome tko će u toj igri pobijediti, da li Istra ili Kras (odnosno Hrvatska ili Slovenija), nego samo hoće li hrvatska strana ostati nepravedno zakinuta, ili ipak neće. Ovaj se problem ne tiče samo istarskih vinara koji danas proizvode vina ove sorte za tržište i koji zahvaljujući specifičnoj i visokoj kvaliteti terana mogu osigurati perspektivnu budućnost za sebe i za nove naraštaje. Teran je prvenstveno dio hrvatske povijesti, kulture, prirodne baštine, tradicijskog naslijeđa, kao i načina života, kojeg se nikako ne bi smjeli odreći.

Budući da mehanizmi za ispravljanje ove povijesne nepravde postoje, ostaje za vidjeti hoće li nova Vlada Republike Hrvatske imati dovoljno političke i diplomatske odvažnosti i mudrosti za rješavanje ovog gorućeg problema, ili će, kao u nekim dosadašnjim slučajevima, kompromisno rješenje sa slovenskom stranom značiti da odustajemo od svih naših zahtjeva.